Asiakirjan ovat allekirjoittaneet

Nimi	Tunnistautuminen	Aika
Katja Marena Paahto	Telia Tunnistus	16.10.2025 13:16:19 UTC+03:00

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Vastaanottaja
StV@eduskunta.fi

Keski-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 § :n muuttamisesta, 10.10.2025

Keski-Suomen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveydenhuollon valiokunnalle.

Arviomme mukaan hallituksen esitys edelleen pyrkii lähtökohtaisesti turvaamaan lapsen etua eri näkökulmista tarkasteltuna. Esitetyin muutoksin lapsen edun turvaaminen vahvistuu, mikäli elatustukea maksetaan tosiasiallisen tilanteen mukaisesti, eikä elatusvelvollisen elatuskyky ole arvioitu puutteellisin tai vajavaisin selvityksin. Elatuskyvyn ajantasainen ja tosiasiallinen selvittäminen aiheuttaa esityksen voimaantullessa kustannuksia viranomaistyönä, mutta vähentää kustannuksia mm. maksuvapautuksen hakemisen käsittelyn vähenemisenä, perusteettomina muina etuusmenoina tai perintä- ja ulosottotoimina. Elatusavun määrittäminen oikea-aikaisesti ja paikkaisesti tukee myös eronneiden vanhempien eroprosessia ja mahdollista oikeusprosessia siten, ettei elatussopimuksen laatiminen tai elatustukijärjestelmän toimimattomuus sinällään hidasta prosessia, vaan on ajantasaisesti sekä ajantasaisin tiedoin selvitetty.

Arviomme mukaan elatusvelvollisen toimintavelvollisuuden kirjaaminen elatustukilakiin vahvistaa vanhemman elatusvastuun ensisijaisuutta ja vanhemman omaa velvollisuutta aktiivisesti toimia elatusvastuun toteuttamiseksi. Tämä tukee myös lastenvalvojan sopimustyötä. Samoin arvioimme, että elatusvelvollisen toimintavelvollisuudesta sekä hyvinvointialueen toiminnasta ja tiedonsaantimahdollisuuksista säätäminen parantaa sijaishuollossa olevan lapsen asemaa ja oikeuksia mahdollistaen myös itsenäistymisvarojen kerryttämisen lainsäädännön mukaisesti.

Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo, että lainsäädäntöuudistuksen haasteet liittyvät edelleen sen voimaantulon jälkeiseen soveltamiseen ja monialaiseen viranomaisyhteistyöhön. Katsomme kuitenkin, että hallituksen esitykseen lausuntopalautteen perusteella laaditut täydennykset ovat tarkentaneet eri viranomaisten välisiä toimivaltuuksia ja yhteistyön mahdollisuuksia. Elatusvelvollisen oikeuksien näkökulmasta on hyvä, että Kela voisi ilmoittaa hyvinvointialueelle myös toistuvista maksuvapautuksista, jolloin myös liian suuriksi vahvistettuja elatusapua voidaan lähteä tarkistamaan. Lastenvalvojatyön näkökulmasta on tärkeää, että Kansaneläkelaitos antaa riittävät tiedot voimassa olevasta elatussopimuksesta ja -päätöksestä. Myös mahdolliset

sopimuksen ja päätöksen lisätiedot ja päätöksen perustelut tulee aina luovuttaa. Lastenvalvojan selvitys- ja arviointityön kannalta olisi paras, jos kaikki elatussopimuksen ja -päätöksen tiedot luovutettaisi samalla kun tehdään ilmoitus elatusavun tarkistamisen tarpeesta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna esitetty tarkennus katsotaan hyväksi.

Lapsen elatuksesta annettuun lakiin esitetyt muutokset Keski-Suomen hyvinvointialue katsoo tarpeellisiksi. Muutokset määrittävät lastenvalvojan oikeutta tarvittaviin tietoihin elatusapua vahvistaessaan. Lastenvalvojan tulee kohdella vanhempia tasa-arvoisesti ja tätä tukee lastenvalvojan tiedonsaantioikeus molempien vanhempien tietoihin. Esitetyt pykälämuutokset laajentavat lastenvalvojan selvitysvelvollisuutta nykyisestä ja muuttavat lastenvalvojan roolia sopimusneuvottelijasta lapsen edunvalvonnan ja oikeudellisen valvonnan ja kontrollin suuntaan. Lastenvalvojan työhön liittyvän roolin muutos pohdituttaa lastenvalvojatyötä käytännössä tekeviä. Koulutusta, perehdytystä ja ohjausta muutoksen vaikutuksesta lastenvalvoja tehtäviin tullaan tarvitsemaan.

Hallituksen esitykseen on tarkennettu hyvinvointialueen mahdollisuutta ajaa kannetta lapsen oikeuksien vahvistamiseksi. Vanhemman toimintavelvollisuuden säätämistä ensisijaiseksi pidetään tärkeänä ja tätä voisi olla edelleen syytä tarkentaa, esimerkiksi määräaikoja asettamalla. Kokonaisuus on sinällään selkeä ja antaa hyvinvointialueelle oikeuden kanteen ajamiseksi sekä lapsen oikeuksien vahvistamiseksi. On kuitenkin vielä epäselvää, missä tilanteissa hyvinvointialue voi jättää kanteen nostamatta ja oikeutensa käyttämättä. Tältä osin hyvinvointialueilla voi syntyä erilaista tulkintaa ja tilanne voi johtaa erilaisiin toimintakäytäntöihin. Asiassa tarvittaneen tarkempaa soveltamisohjetta. Tärkeää on myös huomioida, että mikäli elatuskanteiden määrä lisääntyy, myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tarve kasvaa. Tilanteet, joissa hyvinvointialueen olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin ovat tilanteita, joissa vanhemmat ovat usein erimielisiä, eikä sopimusta ole saatu aikaiseksi. Esitetty säädöskohta edellyttää tarkempia soveltamisohjeita sen osalta, miten ja mihin asia tulee vireille, ja missä kohtaa sopimisesta siirrytään oikeuskeinoihin ja kenen vastuulla niitä on ensisijaisesti käyttää. Lastenvalvojan tehtävä kanteen nostajana olisi hyvä kirjata selvemmin säädökseen tai sen perusteluihin. Erityisesti siitä tulisi edelleen säätää, milloin vastuu asian edistämisestä siirtyy vanhemmalta hyvinvointialueelle. Tämä vaikuttaa myös arvioon siitä, kuinka paljon muutokset tulisivat vaikuttamaan hyvinvointialueen palveluiden järjestämisvelvollisuuteen lastenvalvojatyön ja perheoikeudellisen palvelun osalta.

On kuitenkin selvää, että esitys voimaantullessaan vaatii osaamisen turvaamiseksi ja toiminnan yhdenmukaistamiseksi koulutusta ja perehdytystä. Liian avoin asiasta säätäminen voi aiheuttaa epätasa-arvoa asiakkaiden sekä erilaisia lainsäädännön soveltamisen tapoja hyvinvointialueiden kesken. Lain soveltaminen vaatii vahvaa viranomaisten välistä yhteistyötä, ymmärrystä eri organisaatioiden toimivallasta ja vastuista sekä toimivia tietojenvaihtokäytäntöjä, mitä säätäminen mm. tulotietojärjestelmästä tukee.

Arvioimme lisäksi, että esitys voimaantullessaan voisi lisätä elatussopimusten hallinnointiin liittyviä tehtäviä sekä lastensuojelussa että perheoikeudellisissa palveluissa. Kustannusten noustessa olisi tältä osin tarve tarkastella myös hyvinvointialueen rahoituksen riittävyyttä. Kustannusten riittävyyteen voidaan vaikuttaa säätämällä elatustuen osalta tarkasti sopimuksen tai päätöksen tarkasteluajankohdasta. Keski-Suomen hyvinvointialue on jo

aiemmin lausunnossaan arvioinut, ettei muutoksia elatussopimukseen kannattaisi tehdä lyhyiden, esimerkiksi alle puoli vuotta kestävien työssäolojen vuoksi. Osa-aikaiset ja lyhytkestoiset työt ovat nykyisin hyvin yleisiä, ja lyhyiden työssäolopätkien takia uudelleen neuvotellut elatussopimukset sekä käynnistetyt lastensuojelun perintäprosessit aiheuttavat merkittävästi hallinnollista työtä.

Kokonaisuutena toteamme, että tarkennetut esitykset edelleen poistavat päällekkäistä hallintomenettelyä, selkeyttävät viranomaisten välistä tiedonsaantia, vahvistavat perheoikeudellisten palveluiden roolia sosiaalipalveluna ja turvaavat täten lapsen edun ja oikeuksien toteutumista. Lisäksi on huomioitava, että esitetyt muutokset aiheuttavat hyvinvointialueen lastenvalvojien työhön uudenlaista orientaatiota, tehtävämuutoksia ja myös sitä enemmän työtä, mitä tiheämmin elatustuen saajan sekä elatusvelvollisen tuloja ja tilannetta tarkastellaan.

Marena Paahto
sosiaalihuollon johtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue
marena.paahto@hyvaks.fi
p. 040 1434759

Mirja Laitinen
palvelupäällikkö
perheoikeudelliset palvelut
mirja.laitinen@hyvaks.fi
p. 050 3118647